

GEOGRAFIYA FANINI O'QITISHDA O'QUVCHILARNING QIZIQISHLARINI RIVOJLANTIRISH USULLARI

Botirova Nasiba Palvannazar qizi
nasibatirova407@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada geografiya fanini o'qitishda o'quvchilarning qiziqishlarini rivojlantirishning zamonaviy usullari tahlil qilinadi. Interaktiv metodlar, amaliy mashg'ulotlar, raqamli texnologiyalar va sinfdan tashqari tadbirlar orqali o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishini oshirish yo'llari ko'rib chiqiladi. Olimlarning fikrlari va pedagogik adabiyotlar asosida ushbu usullarning samaradorligi baholanadi. Maqola geografiya o'qituvchilariga o'quv jarayonini yanada qiziqarli va samarali tashkil etishda yordam berishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: geografiya ta'limi, o'quvchilarning qiziqishi, interaktiv metodlar, amaliy mashg'ulotlar, raqamli texnologiyalar, sinfdan tashqari tadbirlar.

Аннотация: В статье анализируются современные методы повышения интереса учащихся к изучению географии. Рассматриваются пути усиления интереса к предмету через интерактивные методы, практические занятия, цифровые технологии и внеклассные мероприятия. На основе мнений ученых и педагогической литературы оценивается эффективность этих методов. Статья направлена на оказание помощи учителям географии в организации более увлекательного и эффективного учебного процесса.

Ключевые слова: географическое образование, интерес учащихся, интерактивные методы, практические занятия, цифровые технологии, внеклассные мероприятия.

Abstract: The article analyzes modern methods of fostering students' interest in geography education. It explores ways to enhance engagement through interactive methods, practical activities, digital technologies, and extracurricular events. The effectiveness of these methods is evaluated based on scholars' opinions and pedagogical literature. The article aims to assist geography teachers in organizing a more engaging and effective learning process.

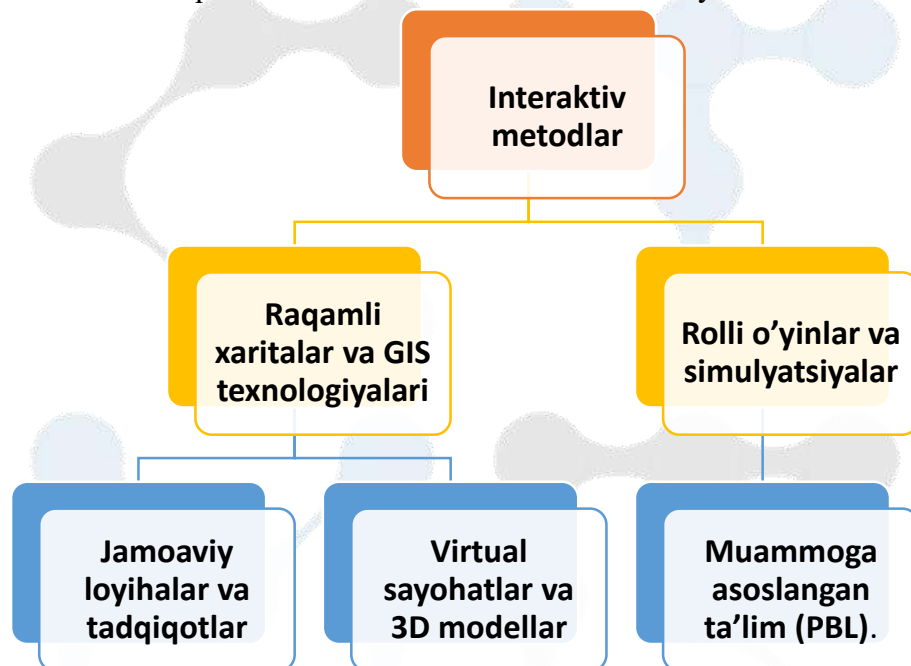
Keywords: geography education, student interest, interactive methods, practical activities, digital technologies, extracurricular events.

Geografiya fani o'quvchilarga tabiiy, iqtisodiy va ijtimoiy jarayonlarni tushunishda muhim ahamiyatga ega. Biroq, ko'pincha o'quvchilar bu fanni quruq faktlar va xaritalarni yodlash bilan bog'laydilar, bu esa ularda qiziqishning pasayishiga olib keladi. Zamonaviy ta'limda o'qituvchilar oldida turgan asosiy vazifalardan biri – o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishini oshirish va ularni faol ishtirokchilarga aylantirishdir. Ushbu maqolada geografiya fanini o'qitishda o'quvchilarning qiziqishlarini rivojlantirishning samarali usullari, olimlarning fikrlari va adabiyotlar asosida tahlil qilinadi.

O'quvchilarning qiziqishlarini rivojlantirishning nazariy asoslari Bugungi globallashuv va rivojlangan ta'lim tizimida o'quvchilarni fanlarga bo'lgan qiziqishlarini oshirish va bu fanlarni rivojlanayotgan ta'lim tizimida qanchalik ahamiyatga ega ekanligini tushuntirib berish lozim bo'ladi. Buning uchun esa albatta fanlarni hozirgi zamon rivojlanishiga mos ravishda va turli qiziqarli va interaktiv metodlarda tashkil qilish kerak. Chunki hozirgi rivojlangan ta'lim tizimida eskicha qarashlar orqali darslarni tashkil qilish bugungi kundagi farzandlarimiz uchun juda zerikarli hisoblanadi. Milliy qadryat va an'nalarimizni, urf-odatlarimizni unutmagan holda darslarni qiziqarli

va interaktiv tashkil etishimiz lozim. O‘quvchilarning qiziqishini oshirish ta’limning psixologik-pedagogik asoslariga tayanadi. Rus pedagoglari I.Ya.Lerner va N.F.Talizina ta’lim jarayonida o‘quvchilarning faoliyatini rag‘batlantirish muhimligini ta’kidlaydilar. Lernerning fikricha, “o‘qitish natijalari o‘quvchilarning faoliyatida aks etgan maqsadlarni aniqlash orqali kafolatlanadi”. Talizina esa o‘qitish texnologiyasini “belgilangan maqsadga erishishning oqilona usullari” deb ta’riflaydi.

O‘zbekistonlik olimlar ham bu masalaga e’tibor qaratgan. Masalan, geografiya ta’limi bo‘yicha o‘quv qo‘llanmalarda ta’kidlanishicha, “maktab dasturi o‘quvchilarga faqat bilim berish bilan cheklanmaydi, balki ularda mustaqil ijodiy fikrlash va bilim olish ehtiyojini rivojlantirishni ham o‘z zimmasiga oladi”. Bu esa o‘qituvchidan innovatsion metodlardan foydalanishni talab qiladi.

1 - rasm. O‘quvchilarning qiziqishini oshirish usullari.

Interaktiv metodlar o‘quvchilarni faol ishtirokchilarga aylantirish orqali qiziqishni oshiradi. Masalan, “munozara”, “jamoaviy loyiha” va “rol o‘yinlari” kabi usullar o‘quvchilarga mavzuni chuqur tushunish imkonini beradi. Misol uchun, iqtisodiy geografiya darsida o‘quvchilar turli mamlakatlarning iqtisodiy strategiyalarini taqqoslash uchun jamoaviy loyiha tayyorlashlari mumkin.

Geografiya fanini o‘qitishda interaktiv metodlardan foydalanish o‘quvchilarning qiziqishini oshirish, mavzuni chuqur tushunish va amaliy ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Interaktiv metodlar o‘quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi va darsni yanada qiziqarli va samarali qiladi. Quyida geografiya fanini o‘qitishda qo‘llaniladigan asosiy interaktiv metodlar haqida qisqacha ma’lumot beriladi.

Raqamli xaritalar va GIS texnologiyalari. Geografik informatsion tizimlar (GIS) va interaktiv xaritalar yordamida o‘quvchilar geografik ma’lumotlarni tahlil qilishni o‘rganadi. Masalan, Google Earth yoki ArcGIS platformalarida iqlim o‘zgarishi, aholining joylashuvi yoki tabiiy resurslarning taqsimlanishini ko‘rish va tahlil qilish mumkin. Bu usul o‘quvchilarga real vaqtda ma’lumotlar bilan ishlash imkonini beradi.

Rolli o‘yinlar va simulyatsiyalar. O‘quvchilarga turli rollarni (masalan, ekolog, shahar rejachisi yoki iqlimshunos) berib, muayyan geografik muammolarni hal qilish topshiriladi. Masalan,

“Global iqlim o’zgarishi bo’yicha muzokaralar” o’yinida o’quvchilar turli davlatlar vakillari sifatida ishtirok etib, muammoni muhokama qiladi va yechim topadi.

Jamoaviy loyihalar va tadqiqotlar. O’quvchilar guruhlariga bo’linib, ma’lum bir hududning iqlimi, aholisi yoki iqtisodiy xususiyatlarini tadqiq qiladi. Masalan, mahalliy daryoning ekologik holatini o’rganish yoki shahar atrofidagi tabiiy resurslarni xaritaga tushirish loyihalari amaliy ko’nikmalarni rivojlantiradi.

Virtual sayohatlar va 3D modellar. Virtual reallik (VR) yoki 360° videolar yordamida o’quvchilar dunyoning turli burchaklariga “sayohat” qilishi mumkin. Masalan, Amazon o’rmonlari yoki Alp tog’larini virtual ko’rish orqali tabiiy jarayonlarni o’rganish mumkin. Bu usul o’quvchilarda vizual xotirani mustahkamlaydi.

Muammoga asoslangan ta’lim (PBL). O’quvchilarga real geografik muammolar (masalan, suv tanqisligi yoki urbanizatsiya muammolari) taqdim etiladi va ular yechim izlashadi. Bu usul tanqidiy fikrlash va ijodiy yondashuvni rivojlantiradi.

Interaktiv viktorinalar va o’yinlar. Kahoot, Quizizz kabi platformalar yordamida geografik bilimlarni sinash uchun viktorinalar tuzish mumkin. Masalan, “Davlatlar poytaxtlari” yoki “Iqlim zonolari” mavzusida o’yinlar o’quvchilarning faolligini oshiradi.

Amaliy mashg’ulotlar o’quvchilarga nazariy bilimlarni hayot bilan bog’lash imkonini beradi. “Geografiya maydonchasi” tashkil etish, masalan, ob-havo kuzatuvlari yoki mahalliy landshaftlarni o’rganish kabi tadbirlar o’quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi. Bunday mashg’ulotlar nafaqat qiziqishni oshiradi, balki o’quvchilarda ekologik ongini ham shakllantiradi. Sinfdan tashqari tadbirlar, masalan, “Yosh geograflar bellashadi” yoki “Mening o’lkam” kabi musobaqalar o’quvchilarning fanga bo’lgan qiziqishini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Bunday tadbirlar o’quvchilarga o’z bilimlarini sinab ko’rish va jamoaviy ishlay olish imkonini beradi. Yapon olimi T.Sakovmoto o’qitish texnologiyasini “o’qitishning maqbulligini ta’minlovchi yo’l-yo’riqlar tizimi” deb hisoblaydi. Bu fikr geografiya o’qitishda interaktiv va amaliy metodlardan foydalanish muhimligini tasdiqlaydi. O’zbekiston ta’lim tizimida ham bunday yondashuvlar qo’llanilmoqda. Masalan, geografiya fan oyligi doirasida tashkil etiladigan tadbirlar o’quvchilarning bilim va ko’nikmalarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Tahlillarga ko’ra, o’quvchilarning qiziqishi ularning o’quv jarayoniga faol ishtirok etishi bilan bevosita bog’liq. Interaktiv metodlar va raqamli texnologiyalar o’quvchilarni passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi, bu esa o’quv samaradorligini oshiradi. Amaliy mashg’ulotlar esa o’quvchilarda mustaqil tadqiqot ko’nikmalarini rivojlantiradi.

Turli metodlardan tashqari qiziqarli o’yinlardan ham foydalansak dars yanada mazmunli o’tadi. Geografiya fanida qiziqarli o’yinlar o’quvchilarni qiziqtirish va bilimlarini mustahkamlash uchun juda foydali. Quyida geografiya faniga oid bir nechta qiziqarli o’yinlar va ularning qisqacha tavsifi keltirilgan:

Dunyoning xaritasi pazzli

- **Tavsif:** Dunyo xaritasi yoki mintaqaviy xaritalarni pazzl shaklida yig'ish. Har bir puzzle qismi bir mamlakat yoki hududga mos keladi.
- **Maqsad:** O'yinchilar mamlakatlarning joylashuvini, chegaralarini va nomlarini o'rganadi.
- **Foyda:** Vizual xotirani rivojlantiradi va geografik joylashuvni tushunishga yordam beradi.

Poytaxtlar bo'yicha viktorina

- **Tavsif:** O'yinchilarga mamlakat nomlari beriladi, ular esa to'g'ri poytaxtni topishlari kerak. Bu o'yin guruhlar yoki individual tarzda o'tkazilishi mumkin.
- **Variant:** Tezlikka o'yin qilish uchun vaqt chegarasi qo'yiladi.
- **Foyda:** Mamlakatlar va poytaxtlarni eslab qolishni osonlashtiradi.

"Bayroqlar o'yini"

- **Tavsif:** O'yinchilarga turli mamlakatlar bayroqlari ko'rsatiladi, ular qaysi mamlakatga tegishli ekanligini topishadi.
- **Variant:** Bayroqlarning ranglari yoki ramzlari haqida savollar qo'shish mumkin.
- **Foyda:** Mamlakatlarning ramziy belgilarini o'rganish va xotirani mustahkamlash.

"Kim, nima, qayerda?"

- **Tavsif:** Bir o'yinchi geografik obyekt (masalan, daryo, tog', shahar) haqida qisqacha ma'lumot beradi, qolganlar esa bu nima ekanligini taxmin qilishadi.
- **Foyda:** Tadqiqot ko'nikmalarini va ijodiy fikrlashni rivojlantiradi.

"Sayohat bo'ylab"

- **Tavsif:** O'yinchilar xaritada virtual sayohat qilishadi. Har bir o'yinchi navbat bilan bir shahar yoki mamlakatni tanlaydi va u haqida qiziqarli fakt aytadi. Keyingi o'yinchi yaqin atrofdagi boshqa joyni tanlaydi.
- **Foyda:** Geografik bilimlarni kengaytiradi va o'quvchilarni tadqiqotga undaydi.

Geo-bingo

- **Tavsif:** Bingo kartalarida mamlakatlar, poytaxtlar, daryolar yoki tog'larning nomlari yoziladi. O'qituvchi yoki yetakchi savol beradi (masalan, "Amazon daryosi qayerda?"), o'yinchilar to'g'ri javobni belgilaydi.
- **Foyda:** Tez fikrlash va bilimlarni sinash uchun ideal.

2-rasm. Geografiya fanida qiziqarli o'yinlar.

Tavsiyalar:

- O'yinlarni sinf yoki guruhning yoshiga moslashtiring.
- Mukofot tizimini joriy qilish (masalan, ball yig'ish) o'quvchilarni yanada qiziqtiradi.
- Agar resurslar cheklangan bo'lsa, oddiy qog'oz va qalam yordamida xarita chizish yoki viktorina tuzish mumkin.

Geografiya fanini o'qitishda o'quvchilarning qiziqishini oshirish uchun interaktiv metodlar, amaliy mashg'ulotlar, raqamli texnologiyalar va sinfdan tashqari tadbirlardan foydalanish samarali hisoblanadi. Olimlarning fikrlari va pedagogik tajribalar shuni ko'rsatadiki, o'quvchilarning faol ishtiroki ta'lim samaradorligini oshiradi. O'qituvchilar ushbu usullarni o'quv dasturlariga

integratsiya qilish orqali geografiya fanini yanada qiziqarli va mazmunli qilishlari mumkin. Geografiya fanini o'qitishda interaktiv metodlardan foydalanish o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi, ularning analitik va ijodiy fikrlashini rivojlantiradi. Raqamli texnologiyalar, loyihalar va o'yinlar darsni yanada qiziqarli qilib, o'quvchilarga geografik bilimlarni amalda qo'llash imkonini beradi. O'qituvchi ushbu metodlarni o'quvchilarning yoshi, qiziqishlari va dars maqsadlariga moslashtirishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Geografiya ta'limi metodikasi. (2022). ResearchGate.
2. Geografiya fan oyligini o'tkazish bo'yicha tavsiyalar. (2019). baxtiyor.uz.
3. Ta'lim texnologiyasining belgilari haqida ma'lumotlar. (2022). abiturtest.uz.
4. Geografiya fanidan savol-javoblar to'plami. (2017). geografiya.uz.
5. Sakovmoto, T. (1970). O'qitish texnologiyasi bo'yicha tadqiqotlar.
6. Lerner, I.Ya. (1980). Pedagogik texnologiya va ta'lim natijalari.
7. Talizina, N.F. (1985). O'qitishning psixologik-pedagogik asoslari.